

Integraalinen tieto tarjoaa ratkaisuja monimaisemaisen yhteiskunnan haasteisiin

Nykyaikana yksilön on mahdollista jakaa omat ajatuksensa nopeasti kaikkien saataville. Todellisuus näyttäytyy kuitenkin erilaisena eri ihmisille. Yksi aikamme ja yhteiskuntamme suurista haasteista onkin se, kuinka hahmottaa tätä kokonaisuutta, joka muodostuu keskenään ristiriitaisista maailmankuvista. Tarvitsemme kokonaisuuden johtamisen taitoa.

TEKSTI: JP JAKONEN

Tietoa on monenmoista. Luolaihmissen aikana pärjäsimme vaistomaisella informaatiolla. Jos jossain räsähti oksa, kannatti olettaa sapelihammastierin olevan tulossa pizzalähtien sijaan. Nykypäivänä arki on monimutkaisempaa. Varsinaiset ongelmat ovat siirtyneet biosfääristä noosfääriin, elonkehästä ajattelun kehään. Enää meitä ei uhkaa vain luonto vaan myös ajatuksemme luonnosta ja todellisuudesta. Kun nuo ajatukset alkavat olla yhteismitattomia ja ulosmittaavia, meitä uhkaa ekokatastrofin sijaan egokatastrofi.

Varsinaiset ongelmat ovat siirtyneet biosfääristä noosfääriin, elonkehästä ajattelun kehään. Enää meitä ei uhkaa vain luonto vaan myös ajatuksemme luonnosta ja todellisuudesta.

Ajatuskuplien aika

Kun ennen muinoin – siis 1990-luvulla – jollakulla oli ajatuksia, hän kirjoitti kirjeen, postikortin tai perusti oman pienlehden. Jos sanottavaa oli enemmänkin, hän etsi kustantajan ja lähetti tälle käsikirjoituksen. Hyvällä onnella kustantaja innostui, ja ajatukset saatiin julkaistua kirjan muodossa seuraavan vuoden julkaisuohjelmassa.

Kun nyt jollakulla on ajatuksia, sen tietävät kaikki ja heti. On kuin sarjakuvien ajatuskuplista olisi tullut todellisuutta, joka levittäytyy kaikkialle, minne tietoverkko

ja laajakaistayhteydet ulottuvat. Siis kaikkialle.

Ajatuskuplien ajan tieto heijastaa monikerroksista todellisuutta. Tämä vertikaalinen maailmanselitysmalli rakentuu hieman kuin kerrostalon eri kerroksista nähdyt maisemat. Ensimmäinen kerros avaa oman etupihan maiseman; toinen kerros avaa maiseman yhteiselle pihalle; kolmas kerros auttaa näkemään laajemmalle, kaikkiin maailman pihoihin; ja neljäs kerros näyttää pihojen varjoihin jäävät marginaalisemmat kertomukset.

Monimaisemainen yhteiskunta

Elämä edellä kuvatussa kerroksellisessa maisemien sekamelskassa luo ympärillemme maailmankuvien sinfonian. Tästä sinfoniasta on välillä vaikeaa erottaa, mikä on totta, merkittävää ja tärkeää. Monimaisemainen yhteiskunta muuttuu helposti kakofoniaksi täynnä tekoviisautta, näkemyksien polarisaatiota ja mielipiteitä yleisen totuuden valepuvussa.

Jotta saisimme tolkkua tähän ihmisyyden maailmaan, on ensin hyvä ymmärtää, miten erilaisia maisemia me ihmiset itse asiassa näemme. Tätä kehitysulottuvuuden avulla hahmotettavaa asiaa olen kutsunut nimellä konsensustodellisuuden harha. Se tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että näemme yhden ja saman käsitteen eri tavalla riippuen siitä, mistä kerroksesta sitä katselemme. Meillä ei ole yhtä maailmaa, vaan liuta maisemia.

Otetaan esimerkiksi vapaus. Ensimmäisen kerroksen yksilökeskeinen vapaus on vapautta olla minä itse. Toisen kerroksen ryhmäkeskeinen vapaus on vapautta sulautua isompaan ryhmään. Kolmannen kerroksen moderni vapaus on tieteellisen ajattelun ja edistyksen vapautta. Neljännen kerroksen postmoderni vapaus on poissuljettujen näkökulmien esiin nostamisen vapautta.

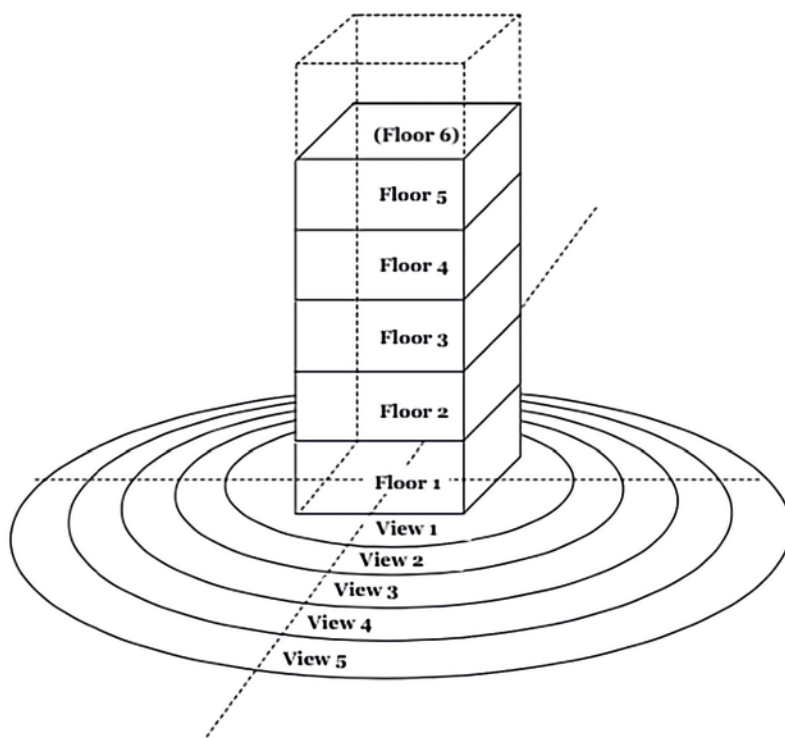
Mistä näistä kerroksista ei oikein ymmärretä toisten kerroksien maisemaa: vapaudet ovat keskenään yhteismitattomia. Tämä tarkoittaa maisemien välistä vääryymmärrystä, jota on nimitetty myös kulttuurisodiksi. Keskeiset maisemat siinä ovat perinteinen, moderni ja postmoderni maailmankuva. Tämä näkyy vaikkapa woke-ilmionä. Se on postmodernin maailmankuvan yritys saada uudenlaisia arvoja läpi yhteiskunnassa, jossa moni maisema on vielä perinteinen ja esimoderni.

Neljännen kerroksen todellisuuteen havahtuneet – woke! – arvomaisemat menevät yli ymmärryksen toisen ja osittain kolmannenkin kerroksen asukkailta, jotka eivät vielä noita arvomaisemia näe. Ontologinen ja epistemologinen sekametalisoppa on keitetty – yritä siinä sitten johtaa tiedolla.

Integraalinen tieto, ymmärrys ja viisaus

Kun konsensustodellisuuden harha on ymmärretty, on aika johtaa kokonaisuutta. Se tarkoittaa muutama selkeän rajan piirtämistä.

On kuin sarjakuvien ajatuskuplista olisi tullut todellisuutta, joka levittäytyy kaikkialle, minne tietoverkko ja laajakaistayhteydet ulottuvat. Siis kaikkialle.

Kuva: JP Jakonen.

Monimaisemainen yhteiskunta muuttuu helposti kakofoniaksi täynnä tekoviisautta, näkemyksien polarisaatiota ja mielipiteitä yleisen totuuden valepuvussa.

Ensimmäinen raja liittyy maisemien keskinäiseen suhteeseen. Ihmiset maisemien takana ovat yhtä arvokkaita. Maisemat eivät. Mitä laajempi maisema, sitä enemmän tuntevia olentoja mahtuu tuon maiseman moraalisesti välittämisen piiriin. Lajina meillä on moraalinen vaisto ja myös velvollisuus kasvaa aikuisiksi, aikuisemmiksi, ja ikuisemmiksi. Sitä on kestävä henkinen kasvu.

Toinen raja piirretään maisemien ja todellisuuden väliseen suhteeseen. Moniäänisyyden sinfoniaa voidaan kuulla ja monimaisemaista yhteiskuntaa ymmärtää vasta, kun ymmärretään kaikkien maisemien olevan approksimaatioita todellisuudesta. Yksikään maisema ei ole tosi, koska se heijastaa ja vastaa tuon

Lajina meillä on moraalinen vaisto ja myös velvollisuus kasvaa aikuisiksi, aikuisemmiksi, ja ikuisemmiksi. Sitä on kestävä henkinen kasvu.

Kun tämän taidon avulla johdetaan todellisuutta, ihmisiä ja organisaatioita, voimme kohdata erilaisia maailmankuvia ja maisemia rauhallisemmin ja tasapainoisemmin.

maiseman takana olevaa todellisuuden hahmottamisen mekanismia. Meillä on älyllinen vastuu havahtua tähän ajattelun ja todellisuuden leikkisään suhteeseen, eikä ottaa sitä niin vakavasti, että ajatustemme takia kannattaisi aloittaa sotia, toiseuttaa toisinajattelijoita tai kieltää tieteellisiä tosiasioita luonnontilasta.

Kolmas raja piirtyy, kun tämänkaltainen tieto kypsyy käytännön viisaudeksi. Silloin annamme maailmankuvien sinfonian soida moniäänisyydessään – ja osaamme tehdä siitä parempaa kuultavaa. Viisaus on kykyä olla vaihti todellisuuden edessä, laulaa sen mukana, ja säveltää myös uutta.

Kokonaisuuden näkemisen taito

Näiden rajojen avulla avautuvaa uutta, viidennen kerroksen maisemaa sanotaan integraaliseksi kuvaksi maailmasta. Se yhdistää saman katon alle keskenään ristiriitaisia maailmankuvia. Se erottelee: ”tämä maisema on arvokkaampi kuin tuo, koska sillä on laajempi moraalinen ulottuvuus”, mutta myös yhdistää: ”kaikki kerrokset maisemien takana sisältävät yhtä arvokkaita ihmisiä – kaikille on sama vuokra”. Sitä voidaan kutsua kokonaisuuden näkemisen taidoksi, jonka tunnusmerkkinä on kyky olla hikeentymättä paradokseista.

Kun tämän taidon avulla johdetaan todellisuutta, ihmisiä ja organisaatioita, voimme kohdata erilaisia maailmankuvia ja maisemia rauhallisemmin ja tasapainoisemmin. Olemme vapaita käyttämään mitä tahansa maisemaa tilanteen

mukaan. Olemme vastuullisia aikuistumaan ajattelumme kehityksen suhteen, koska mikään vähempi ei riitä. Monimaisemaisen, ei-vaistomaisen, noosfääririskeillä kuorutetun antroposeenin aikana tarvitsemme viidennen kerroksen maisemaa, jotta voimme päästä eteenpäin aiempia maisemia vaivaavasta polarisaatiosta ja oikeassa olemisen tarpeesta.

Tätä, ja paljon muutakin, on tulevaisuuden ajattelu – lajimme ainoa toivo. ■

JP Jakonen on integraaliseen ajatteluun erikoistunut filosofian tohtori, kirjailija ja ammattivalmentaja.

*JP Jakosen kotisivut
www.jpjakonen.fi/integraalinenajattelu/*

Lisää aiheesta

Jakonen, JP & Matti Kamppinen 2021. Kokonaisuuden näkemisen taito.

Johdatus integraaliseen ajatteluun. Basam Books, 2. painos.

Jakonen, JP & Matti Kamppinen 2022. Avartuvien mielenmaisemien tuska. Ajattelun työvälineitä woke-ilmioon. Teoksessa Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin sekä kansantautien kehitykseen, 32–41. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 6/2022. Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TUVJ-6-22.pdf>

Jakonen, JP 2023. Konsensustodellisuuden harha. Kerrostalomalli systeemisen muutoksen pohjana. Teoksessa Petri Uusikylä & Harri Jalonen (toim.) Epävarmuuden aika. Kuinka ymmärtää systeemistä muutosta?, 230–253. Into Kustannus.